

## ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ ЯК СУЧАСНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

### USING OF VIRTUAL EXCURSIONS AS THE MODERN FORMS OF THE ORGANIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS

*У роботі розглядаються питання використання такого новітнього методу навчання, як віртуальна екскурсія. Також детально розглянуто поняття «віртуальна екскурсія», наведено приклади та класифікацію таких екскурсій. Представлено етапи підготовки віртуальних екскурсій та умови їх реалізації. Детально розглянуто методичні прийоми показу, голосового супроводу, а також складання індивідуального тексту віртуальної екскурсії.*

**Ключові слова:** екскурсія, віртуальна екскурсія, методика підготовки екскурсій, методика проведення екскурсій, форма навчання, інтерактивні та мультимедійні екскурсії.

*В работе рассматриваются вопросы использования такого современного метода обучения, как виртуальная экскурсия. Также подробно рассмотрено понятие «виртуальная экскурсия», приведены примеры и классификация таких экскурсий. Представлены этапы подготовки виртуальных экскурсий*

*и условия их реализации. Подробно рассмотрены методические приемы показа, голосового сопровождения, составления индивидуального текста виртуальной экскурсии.*

**Ключевые слова:** экскурсия, виртуальная экскурсия, методика подготовки экскурсий, методика проведения экскурсий, форма обучения, интерактивные и мультимедийные экскурсии.

*This article discusses the use of a new teaching method such as a virtual tour. The concepts of "virtual excursion" are also considered in detail, examples and classification of such excursions are given. Presents the stages of preparation of virtual tours and conditions for their implementation. The methodological methods of demonstration, voice accompaniment, as well as the compilation of an individual text of the virtual tour are considered in detail.*

**Key words:** excursion, virtual excursion, method of preparing excursions, method of conducting excursions, form of training, interactive and multimedia excursions

УДК 378.013.32

**Коваленко О.В.,**

канд. пед. наук,  
доцент кафедри туризму  
та готельно-ресторанного сервісу  
Сумського державного  
педагогічного університету  
імені А.С.Макаренка

#### Постановка проблеми у загальному вигляді.

Світ, в якому ми сьогодні живемо, стає все більш залежним від інформаційних технологій. Вони широко, інтенсивно й ефективно використовуються людиною в усіх сферах діяльності. Для мільйонів людей комп'ютер перетворився на звичний атрибут повсякденного життя, став незамінним помічником у навчанні, праці та відпочинку. Він звільнив людину від рутинної роботи, спростив пошук і отримання необхідної та своєчасної інформації, спілкування між людьми, прискорив ухвалення рішень. Інформатизація всіх сфер життя суспільства привела до появи нової категорії культури – інформаційної, причому оволодіння нею починається з раннього дитинства.

З найдавніших часів люди мріяли переміщуватись у часі та просторі, а з появою комп'ютерів і розвитком мережі Інтернет ця мрія стала реальністю. Комунікаційні технології надають можливості спілкування в реальному часі, з різними людьми, долають бар'єри величезних відстаней і мови спілкування. Однак, крім спілкування, людині також необхідно задовольняти потреби в культурному, фізичному, пізнавальному і духовному розвитку. Серед безлічі мережевих ресурсів, які об'єднують освітній процес із реальним життям і забезпечують людині, через її безпосередні спостереження, знайомство із предметами й явищами в їх природному оточенні, зазначимо віртуальні екскурсії, віртуальні лабораторії.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій** показав, що питаннями застосування цифро-

вих технологій та мультимедіа для віртуалізації у сфері туризму й екскурсійної справи цікавилися такі вітчизняні та закордонні науковці, як: Т. Трошина, О. Шликова, К. Вельтман, О. Лебедів, Я. Гаврилова, О. Ліптуга й інші.

**Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.** У зв'язку із впровадженням інформаційних технологій у навчально-виховний процес змінилися освітні цілі. Акцент змістився із «засвоєння знань» на формування «компетентцій», відбувається переорієнтація на особистісно орієнтований підхід. Тобто головним завданням навчання стає не передача певного об'єму знань, а формування умінь здобувати й обробляти інформацію, навичок мислення високого рівня: аналізувати, синтезувати, оцінювати. Усе це потребує впровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій.

Сьогодні постала необхідність саме у віртуальних екскурсіях, які є одним із варіантів застосування нових інформаційних технологій у навчальному процесі.

**Мета статті.** Розглянути можливості використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу.

**Виклад основного матеріалу.** Екскурсія супроводжує нас усе життя, професійний викладач завжди дотримується непорушного пізнавального правила: краще один раз побачити, ніж сто разів почути. Педагогічний потенціал освітніх екскурсій величезний: саме освітні екскурсії дають учням можливість підвищити свій інтелек-

туальний рівень, розвинути спостережливість, здатність сприймати красу навколишнього світу, вони є однією з форм поєднання навчання із життям, із практикою, важливим засобом активізації навчального процесу. У процесі колективної екскурсійної діяльності в молоді формуються вміння колективно діяти, «вживатися» у навколишнє середовище як природне, так і соціальне.

В освітніх цілях можна використовувати віртуальні подорожі в міста і країни, що вивчаються на заняттях, для відвідування експозицій наукового змісту, музеїв учених і великих винаходів, ботанічних садів і парків, а також підприємств, чия виробнича технологія може ілюструвати теоретичні знання. У даному контексті віртуальна екскурсія буде відрізнятися від традиційної лише тим, що може бути організована і проведена в умовах освітнього закладу. Сьогодні існує вже багато готових екскурсій і турів у мережі Інтернет, а їхні кількість і якість постійно зростають. Крім того, педагог може самостійно створювати віртуальні екскурсії, використовуючи спеціальне програмне забезпечення.

Віртуальні екскурсії можна застосовувати на різних заняттях фрагментарно, а також розробити серію занять із певної тематики. Наприклад, учням набагато цікавіше було б відвідати музей Тараса Шевченка, ніж прочитати про життя і творчість великого письменника в підручнику або ж просто почути цікаву розповідь викладача на занятті. Віртуальна екскурсія дозволяє зануритися у вивчення теми, але багато буде залежати від майстерності й умінь педагога, що використовує даний метод на своїх заняттях.

«Віртуальні екскурсії» – поняття нове, у методичному плані інноваційна форма навчання. У педагогічній літературі екскурсія розглядається як специфічне навчально-виховне заняття, перенесене відповідно до певної освітньої або виховної мети на підприємство, у музей, на виставку тощо [4, с. 121]. На підставі даного визначення віртуальну екскурсію можна розглядати як організаційну форму навчання, що відрізняється від реальної екскурсії віртуальним відображенням об'єктів, що реально існують, з метою створення умов для самостійного спостереження, збирання необхідних фактів тощо.

Віртуальні екскурсії – один із найефективніших і переконливих на даний момент способів представлення інформації, оскільки вони створюють у глядача ілюзію присутності. Віртуальна екскурсія – це мультимедійна фотопанорама, в яку можна помістити відео, графіку, текст, посилання. Але на відміну від відео або звичайної серії фотографій, віртуальним екскурсіям властива інтерактивність. Так, під час подорожі можна наблизити або віддалити який-небудь об'єкт, озирнутися на всі боки, детально розглянути окремі деталі інтер'єру, наблизитися до обраної точки або піти

від неї, через активні зони переміститися з однієї панорами до іншої, наприклад, погуляти окремими приміщеннями тощо. Усе це можна робити в потрібному темпі і в порядку, зручному конкретному глядачеві. Наприклад, можна обійти весь музей зсередини і навіть оглянути його зовні або здійснити віртуальну подорож екзотичним островом, не покидаючи власної квартири чи навчального приміщення.

У методичній літературі наводяться різні класифікації екскурсій. За змістом можна виділити такі види віртуальних екскурсій [2, с. 44]:

1. Оглядові, де зібрані елементи декількох екскурсій, об'єднаних спільною темою.
2. Тематичні, тобто екскурсії, що розкривають окремі теми.
3. Біографічні – екскурсії, пов'язані із життям і біографією видатних людей.

З погляду використання інформаційних технологій можна розглядати класифікацію за способом створення віртуальної екскурсії. Є кілька способів створення таких екскурсій [2, с. 50], а саме:

1. Використання технологій створення презентації.
2. Використання інструментів сайтобудування (створення графічних карт, гіперпосилань).
3. Використання геоінформаційних систем (Google та ін.).
4. 3D-моделювання (створення моделі окремого об'єкта).
5. Використання панорамних композицій (створення гарячих точок і переходів).

Самостійне створення педагогом екскурсій – трудомісткий процес. Однак у мережі Інтернет є безліч пізнавальних із педагогічного погляду ресурсів, якими можна скористатися для проведення віртуальних екскурсій.

Усе більшої популярності набуває проект «Google Arts & Culture» [1]. На даному ресурсі представлені матеріали за кількома напрямками: мистецтво, історія, дива світу.

Наступним корисним сайтом є «Каталог музеїв» [3], на якому представлений широкий перелік різноманітних музеїв з усього світу з короткою інформацією про кожний.

Віртуальні екскурсії вже давно проводять найбільші світові музеї – Лувр, Ермітаж та інші. Усе більше міст світу пропонують відвідувачам мережі Інтернет здійснити віртуальну подорож своїми вулицями і площами. Великі підприємства використовують таку можливість, щоб якомога ефективніше презентувати свою діяльність.

Віртуальна екскурсія, звичайно, не замінить особисту присутність, але дозволить отримати досить повне враження про досліджуваний об'єкт, повною мірою відчувати всю красу нашої планети.

Однак це зовсім не означає, що реальні екскурсії повинні зникнути, необхідно знайти оптимальне

поєднання реальності та віртуальності в екскурсіях, виходячи з інтересів учнів і завдань навчання.

Віртуальні екскурсії досить цікаві й ефективні. Але їх можна здійснити тільки в комп'ютерному кабінеті і за наявності підключення до мережі Інтернет. Якщо ж цього немає, то на допомогу викладачеві можуть прийти інтерактивні та мультимедійні екскурсії, розроблені самим викладачем або учнями під його керівництвом.

Такі мультимедійні екскурсії теж належать до розряду віртуальних, але для їх проведення Інтернет не потрібен. Досить мультимедійного проектора та комп'ютера в кабінеті. Переваги такої екскурсії в тому, що укладач сам вибирає необхідний матеріал, складає маршрут, змінює зміст відповідно до поставленої мети, а також доступність та можливість повторного перегляду, наочність і багато іншого. Такі віртуальні екскурсії набувають особливої цінності як продукт діяльності самих учнів.

Мультимедійна віртуальна екскурсія являє собою програмно-інформаційний продукт у вигляді гіпертексту, призначений для інтегрованого подання матеріалів екскурсії. Гіпертекст зручний для об'єднання різних форм інформації. Основа гіпертексту – текстова інформація, проте HTML дозволяє легко включати в текст ілюстрації, звукові та відеофрагменти. Гіпертекст зручний для моделювання екскурсії. У загальному вигляді гіпертекст складається з інформаційних фрагментів, пов'язаних між собою спрямованими переходами-посиланнями. Користувач рухається цими переходами від фрагмента до фрагмента так само, як під час реальної екскурсії переходить від об'єкта до об'єкта, і дізнається про них щось нове.

Якщо створення екскурсії доручено учням, то роботу можна організувати за методом проектів. Тоді це стає способом формування універсальних компетенцій (інформаційної, комунікативної, вирішення проблем та ін.).

Далі ми більш детально розглянемо етапи підготовки віртуальної екскурсії. Під час створення власної екскурсії варто дотримуватися певного плану. Отже, у процесі підготовки до проведення віртуальної екскурсії необхідно:

1. Визначити цілі і завдання віртуальної екскурсії.
2. Обрати тему.
3. Відібрати літературу, скласти бібліографію і визначити інші джерела матеріалу.
4. Вивчити джерела.
5. Ознайомитися з експозиціями та фондами музеїв за темою (якщо це екскурсія музеєм).
6. Провести відбір і вивчити екскурсійні об'єкти.
7. Підготувати текст віртуальної екскурсії.
8. Укомплектувати «папки екскурсовода» (презентації, фільм, слайди, тощо).
9. Вибрати методичні прийоми проведення віртуальної екскурсії.

Далі розглянемо методику проведення віртуальної екскурсії, яка включає в себе показ об'єктів і розповідь про них, а також про події, з ними пов'язані. Неправильно будувати всю екскурсію на застосуванні єдиного методичного прийому. Для проведення віртуальної екскурсії варто застосовувати методичні прийоми показу та методичні прийоми голосового супроводу.

До методичних прийомів показу належать такі [2, с. 51]:

1. Прийом панорамного показу – дає можливість учасникам віртуальної екскурсії спостерігати краєвиди будь-якої місцевості. Для активізації сприйняття учасників необхідно виявити композиційний центр місцевості і звернути на нього увагу. Відповідальний за проведення екскурсії повинен показати тільки основні об'єкти в певній послідовності.

2. Прийом зорової реконструкції – це відновлення первісного вигляду об'єкта, що частково зберігся. Цей прийом застосовується у віртуальних екскурсіях, коли демонструються пам'ятки архітектури. Відповідальний за проведення екскурсії повинен «намалювати» таку картину, щоби людина образно уявила пам'ятку або подію. Використання цього прийому передбачає наявність у відповідального за проведення віртуальної екскурсії ґрунтовних знань про об'єкт чи подію.

3. Прийом локалізації подій. Цей прийом дає можливість обмежити увагу учасників віртуальної екскурсії, зосередити її на конкретній території, на тому місці, де відбулася подія. Часто застосовується разом із прийомом зорової реконструкції. Прийом локалізації викликає в екскурсантів почуття причетності до події.

4. Прийом абстрагування являє собою уявний процес виділення із цілого яких-небудь частин із метою їх відокремленого спостереження. Цей прийом дозволяє учасникам віртуальної екскурсії не бачити другорядного в сприйманому об'єкті.

5. Прийом зорової аналогії побудований на порівнянні даного об'єкта або з фотографією, або з малюнком іншого аналогічного об'єкта, або з тими об'єктами, які учасники віртуальної екскурсії спостерігали раніше. Завдання відповідального за проведення заходу – долучити учасників до пошуку аналогії, викликати в пам'яті образ аналогічного об'єкта.

До методичних прийомів голосового супроводу відносять такі:

1. Прийом екскурсійної довідки. Відповідальний за проведення віртуальної екскурсії повідомляє короткі відомості про об'єкт: дату споруди, авторів проекту, розміри, призначення.

2. Прийом опису – передбачає послідовний виклад відповідальним за проведення віртуальної екскурсії характерних рис, прикмет, особливостей зовнішнього вигляду пам'ятки, які не одразу виявляються учасниками віртуальної екскурсії.

3. Прийом характеристики – побудований на визначенні відмітних властивостей і якостей предмета, явища, людини. Цей прийом допомагає краще зрозуміти сутність об'єкта. Якщо прийом опису стосується лише зовнішніх сторін, то даний прийом дає характеристику внутрішніх, невидимих для очей властивостей і якостей.

4. Прийом коментування. Відповідальний за проведення віртуальної екскурсії тлумачить будь-які явища, події, критично оцінює дії учасників цих подій.

5. Прийом цитування. До цитування вдаються для підтвердження своєї думки, для збереження особливостей мови і колориту якогось історичного періоду, для відтворення картини подій, для ознайомлення з авторитетною думкою. Цитата спрямована на те, щоб викликати зоровий образ.

6. Прийом відступу. Він полягає в тому, що під час розповіді відповідальний за проведення віртуальної екскурсії ніби відходить від своєї теми: читає вірш, наводить приклад зі свого життя, розповідає зміст фільму або книги. Цей прийом не пов'язаний з утриманням віртуальної екскурсії. Його завдання – зняти втому, сконцентрувати увагу [2, с. 63].

Розглянемо більш докладно особливості складання індивідуальних текстів віртуальних екскурсій. Основою розповіді відповідального за проведення віртуальної екскурсії є індивідуальний текст, який визначає послідовність і повноту викладу думок, допомагає відповідальному за проведення віртуальної екскурсії логічно будувати свою розповідь. Такий текст кожен відповідальний складає самостійно. Основою для індивідуального тексту є контрольний текст. У всіх індивідуальних текстів за наявності належного контрольного тексту буде ідентичний зміст, але різні мовні звороти, різні слова, різна послідовність в оповіданні, можуть бути навіть різні факти, що підтверджують те саме.

Основна відмінність індивідуального тексту від контрольного полягає в тому, що він відображає структуру віртуальної екскурсії і побудований відповідно до її методичного розроблення. Матеріал розміщується в тій послідовності, в якій показуються об'єкти, чітко розподілений на частини. Кожна з них присвячується одній із підтем. Складений відповідно до вимог індивідуальний текст являє собою готову для використання розповідь. Індивідуальний текст містить повний виклад того,

що варто розповісти під час проведення віртуальної екскурсії. Під час викладу суті історичних подій не має бути скорочень, оцінки їхнього значення. Не допускається також згадка фактів без їх датування, посилань на джерела.

Ефективність будь-якої віртуальної екскурсії також залежить від техніки проведення, яка складається з такого: знайомство відповідального за проведення віртуальної екскурсії із групою; дотримання плану віртуальної екскурсії; контроль зворотного зв'язку під час віртуальної екскурсії (паузи, прийоми привертання і підтримки уваги, реакція на непередбачені події); використання індивідуального тексту під час віртуальної екскурсії; робота з «портфелем екскурсорода».

**Висновки.** Зважаючи на власний досвід, можемо сказати, що створення будь-якої екскурсії – складний процес, який потребує від упорядника великих творчих зусиль. Але результат того вартий.

Віртуальна екскурсія є інноваційною формою навчальної діяльності, що спрямована не тільки на здобуття предметних знань, а й на формування комунікативних, пізнавальних, регулятивних навчальних дій, сприяє підвищенню цікавості не тільки до предмета, але і до культурної спадщини взагалі.

Віртуальна екскурсія реалізує принципи сучасної педагогічної діяльності: принцип компетентнісного підходу – отримання високого результату через діяльність студентів, принцип пізнавальної діяльності – через самостійну творчу діяльність до здобуття нового знання.

Якщо ми навчимо студентів не тільки працювати, вчитися, долати труднощі, а й отримувати від цього задоволення, тоді можна сказати, що ми досягли основної мети освіти.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Google Arts & Culture. URL: <https://www.google.com/culturalinstitute/beta/>.
2. Галасюк С., Нездоймінов С. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2013. 178 с.
3. Каталог музеєв. Музеи мира. URL: <http://www.globmuseum.info/category/katalog-muzeev/>.
4. Слостенин В., Исаев И., Шиянов Е. др. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведения / под ред. В. Слостенина. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 576 с.